

VI. Skolevæsen.

Bestyrelsen. - Sogneraadet. Kommunen er Pligtig at afholde de Udgifter, der udfordres for at ethvert Barn i Kommunen, der er i skolepligtig Alder, kan faa den lovbefalede Undervisning. At sørge for, at de hertil fornødne Midler haves tilstede, er det, hvorpaa Sogneraadets Virksomhed i Skolevæsnets Tjeneste fornemmelig gaar ud, hvorimod den egentlige Styrelse af Skolevæsnet og dets Ordning ligger i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsents, Skoledirektionens og Skolekommissionens Hænder.

Skoledirektionen bestaar af Amtmanden og Provsten, og, hvis Skoleraadet ønsker det, et af dette valgt Medlem (Lov 8 Marts 1856 § 6).

Er Sogneraadet ikke tilfreds med Skoledirektionens Afgjørelser, kunne de indankes til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsnet, dog at Indankningen i Reglen skal ske inden 6 Uger (Bekj. 20 April 1866, Kirke- og Undv. Min. Skr. 22 Aprill 1880 i geistl. Reskr.)

Skoledirektionen kan ikke udøve nogen tvingende Myndighed overfor Sogneraadet. Naar Tvang skal anvendes, maa den henvende sig til Amdsraadet (Landkmmlov § 47, Ind. Min. Skr. 19 Maj 1873).

Skolekommissionen. Det nærmeste Tilsyn med Skoleundervisningen og Lærernes Embedsførelse udføres af Skolekommissionen, der bestaar af Sognepræsten og 2 af Sogneraadet for 3 Aar valgte Medlemmer, af hvilke mindst et vælges blandt dets egne Medlemmer. Kommunens Skolelærere kunne ikke vælges til Medlemmer af Skolekommissionen (Landkmmlov § 16). Valget skal foretages, naar delvis Fornyelse af Sogneraadets Medlemmer hvert 3die Aar har fundet Sted, af det ny Sogneraad i dets første Møde (Indmin. Skr. 22 Juni 1880). Der er intet til Hinder for at vælge en Mand, der har taget sine Børn ud af den offentlige Skole (Kirke- og Undvmin. Skr. 3 Aug. 1880 i geistl. Refkr.)

Om Forpligtelsen til at modtage Hvervet som Medlem af Skolekommissionen anses de samme Regler som med Hensyn til Forpligtelsen til at modtage Valg til Medlem af Sogneraadet at være gjældende.

Holder Sognepræsten Kapellan, kan denne tillige overtage Funktionen som Skolekommissionens Formand. Under Vakance i

Præsteembedet beskikker Sogneraadet en midlertidig Formand (Kirke- og Underv. Min. Skr. 4 April 1872).

I de Landkommuner, der indbefatte flere Pastorater, skal Kommunens Skolekommission bestaa af disses Sognepræster og dobbelt saa mange andre Medlemmer, der vælges af Kommunens Sogneraad paa 3 Aar, og saaledes at mindst Halvparten af dem har Sæde i Sogneraadet, og at ethvert af Pastoraterne repræsenteres i Kommissionen. Den saaledes sammensatte Skolekommission afgjør med Stemme flerhed, hvilken af Sognepræsterne der skal være dens Formand. I Tilfælde af Stemmelighed gjør Lodtrækning Udslaget. Valget gjælder for 3 Aar ad Gangen (Lov 14 Dcbr. 1877 § 1).

I større Landkommuner, hvor Arbejdet har vist sig uoverkommeligt for Kommissionen, kan Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, naar Sogneraadet andrager paa en Forandring i dens Sammensætning og Skolekommissionen understøtter Andragendet, midlertidig og paa højst 10 Aar ad Gangen stadfæste en udvidet Sammensætning af Kommissionen (Lov 14 Dcbr. 1877 § 2).

Om Skolekommissionens Forretninger se Lov 18 Marts 1871 og Kirke- og Undvism. Cirk. 27 Dcbr. 1877.

Naar et Sogneraad ikke finder sig foranlediget til at tage en af Skolekommissionen fremsat Indstilling til Følge, og Kommissionen ikke tror, at den dermed bør lade Sagen falde, kan den forlange, at Sogneraadet forelægger Indstillingen, med sin Erklæring over samme, til en højere Myndigheds Afgjørelse (Lov 18 Marts 1871 § 2), i Reglen Skoledirektionen med Appel til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

I hvilket Forhold Skolekommissionen staar til Sogneraadet, er i flere Henseender tvivlsomt. Der er saaledes rejst Spørgsmaal om, hvorvidt Skolekommissionen er pligtig at føre sine Forhandlinger med overordnede Myndigheder gennem Sogneraadet. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har i den Anledning udtalt, at dette maatte bero paa Spørgsmaalet, om den Sag, hvorom Brevvexlingen føres, henhører under Sogneraadets Afgjørelse, eller om den ligger indenfor Skolekommissionens Omraade efter Lov 18 Marts 1871 § 1, og at det i Tvivlstilfælde vil være rettest at lade Brevvexlingen foregaa gennem Sogneraadet (Kirke- og Undv.-Min. Skr. 19 Aug. 1874). Sogneraadet har ikke nogen Myndighed over Skolekommissionen og kan ikke give denne Paalæg eller Tilrettevisninger (Kirke- og Undv.-Min. Skr. 6 Juni 1876).

Skoledistrikter. I Reglen skulde der i hver Kommune være saa mange Skoler, at ingen af de Børn, der skal undervises i Skolen, har en længere Vej end 1/4 Mil til denne. Hvor Befolkningen er saa

spredt, at det fornødne Antal Skoler, hver med sin Lærer, ikke uden alt for stor Byrde kan have, kan Omgangsskolehold finde Sted, saaledes at samme Skolelærer faar 2 eller højst 3 Skoledistrikter, i hvilke han giver Undervisning (Anordn. for Landet 29 Juli 1814 § 1). Fra disse Hovedregler er der dog gjort mange Undtagelser i Skoleplanerne, ved hvilke den bestaaende Inddeling i Skoledistrikter er bestemt. Skoleplanerne affattes af Skoledirektionen efter Forhandling med Sogneraadet og Skolekommissionen og stadfæstes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Anordn. 1814 § 3).

Distrikters Omlægning. Distriktsomlægninger udenfor Sognets grænse eller Skoleplanens Omraade kan Skoledirektionen efter Forslag af Sogneraadet bestemme, uden at Ministeriets Stadfæstelse er fornøden, naar Omlægningen hverken bevirker nogen Forlængelse af Skolevejen udover det lovbestemte Maal eller videre Forandring i Henseende til Lærernes Indtægter end den, der med Hensyn til Skolepengene følger af det vekslede Børneantal (Bekj. 20 April 1866 § 1).

Fællesskab mellem flere Kommuner. Eftersom Forholdene paa et Sted gjøre det hensigtsmæssigt, er hyppig en Del af en Kommune henlagt til et Skoledistrikt i en anden Kommune. Det saaledes bestaaende Fællesskab kan til enhver Tid ophæves, naar begge Kommuner derom blive enige, eller naar Amsraadet paa den ene Kommunes Andragende finder skjellig Grund til Ophævelsen, og Amsraadet bestemmer da Vilkaarene for denne. Nyt Fællesskab kan kun indføres med Amsraadets Samtykke. Amsraadet bestemmer, hvilken Erstatning der skal ydes til den Kommune, der besørger en anden Kommunes Børn underviste (Landkommunallov 6 Juli 1867 § 19). Erstatningen udredes af den ene Kommunekasse til den anden, og der kan ikke i den Anledning paalægges vedkommende Beboere noget særligt Bidrag.

Børneantallet i en Skole med 1 Lærer maa ikke være over 100. Har Antallet gjennemsnitlig i et Aar, regnet fra 1 Januar, været større, skal der enten indrettes en ny Skolestue og ansættes en Andenlærer, eller en hel ny Skole oprettes. Dog kan Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet tillade, at Skolens Overfyldning afhjælpes enten ved at de Børn, der ere under 9 Aar, undervises særskilt af en uexamineret Lærer eller Lærerinde (de saakaldte Pogeskoler) eller paa anden Maade f. Ex. ved at Læreren antager en uexamineret Medhjælper (Lov 8 Marts 1856 § 1, Cirk. 25 Marts 1856).

Medens der saaledes skal træffes Foranstaltninger, naar Børneantallet er over 100, udelukker dette dog ikke, at det kan paalægges Sogneraadet at forøge Lærerkrafterne, selv om dette Antal ikke fuldt ud er naaet.

Pogeskoler. Reglerne for Oprettelsen af Pogeskoler findes i Kirke- og Undervisningsm. Cirk. 10 Maj 1878 til Skoledirektionerne, der lyder saaledes:

„Ministeriet modtager jevnlig Andragender om Oprettelse af saakaldte Pogeskoler, hvor Børneantallet i Stedets Skole overstiger det lovbefalede og derfor gjør Anvendelsen af flere Lærerkrafter nødvendig: Ligesom Ministeriet, da Lov af 8 Marts 1856 § 1 giver Anvisning paa deslige Skolers Indretning, i Reglen har bevilget de derom indkomne Begjæringer, saaledes vil man ogsaa fremdeles være tilbøjelig hertil, og har man af den Grund ment, at det vilde være hensigtsmæssigt at meddele Skoledirektionerne Følgende til Vejledning ved Behandlingen af herhen hørende Sager:

At en Pogeskole indrettes i Forbindelse med Distriktets ordinaire Skole og ordnes i Overensstemmelse med. denne, vil der i Almindelighed ikke kunne være Noget til Hinder for, naar Pladsen tillader det, og Omstændighederne iøvrigt tale derfor, men det kan ogsaa tillades, at der oprettes en eller flere slige Skoler paa andre Steder i Distriktet, enten i særligt dertil anskaffede Lokaler eller i Lærernes eller Lærerindens Hjem. I førstnævnte Tilfælde blive da selvfølgelig Bestemmelserne om Skolers Indretning i Lov af 8de Marts 1856 § 2 at følge, og i sidste Tilfælde vil det nøje være at paase, at Skolestuen har behørig Ventilation.

Dernæst bemærkes det, at Pogeskoler kun blive at beregne paa Børn i Alderen 6 a 7 indtil 9 Aar, hvorfor der ved Fastsættelsen af en saadan Skoles Undervisningsplan bliver at tage Hensyn til, hvilken Fremgang Børn i den nævnte Alder i Regelen kunne ventes at ville gjøre. Imidlertid er denne Bestemmelse dog ikke at forstaa saaledes, at Overflytningen til den ordinaire Skole just skal foregaa, naar et Barn fylder 9 Aar; en saa streng Overholdelse af Aldersgrænsen anses ikke nødvendig. Derimod bør det stedse iagttages, at Overflytningen sker ved et Skolehalvaars Begyndelse, og ligesom et Barn, naar det har naaet Pogeskolens Maal før Opnaaelsen af bemeldte. Alder, da ogsaa bør overflyttes i den almindelige Skole ved Begyndelsen af det paagjældende Undervisningshalvaar i denne, saaledes bør det Barn, der ikke har naaet det nævnte Maal før sit fyldte 9de Aar, først overflyttes ved det derefter indtrædende Halvaar eller vel endog under særegne Omstændigheder, f. Ex. langvarig Sygdom, noget senere.

Til at undervise i Pogeskoler foretrækkes examinerede Skolelærerinder for alle Andre og efter dem examinerede Skolelærere, men hvor saadanne ikke kunne have, er der Intet til Hinder for, at Skolens Undervisning besørges af en uexamineret Lærerinde eller Lærer, som vedkommende Skoledirektion anser for

egnet til at udføre den. Lærerinder eller Lærere ved Pogeskoler kunne som saadanne ikke erhverve Pensionsret.

Sluttelig tilføjes, at medens Ministeriets Approbationer paa Skoler af den omhandlede Art hidtil ordentligvis ere blevne meddelte for et vist Antal Aar i Reglen 3 Aar ad Gangen, agter man i Fremtiden ikke at sætte nogen saadan Tidsgrændse for Approbationens Gyldighed."

Aftenskoler. Efter Skolekommissionens Bestemmelse er Læreren Pligtig for den konfirmerede Ungdom at holde Vinterskole, en Time ugentlig for Mandspersoner om Aftenen og en Time ugentlig for Pigerne om Dagen (Anordn, f. L. 29 Juli 1814 § 28). Udgifterne til Lys og Varme afholdes af Kommunekassen, naar Læreren iforvejen om Skolens Afholdelse har gjort Anmeldelse til Sogneraadet, saa at dette kan være i Stand til at kontrollere, at den virkelig bliver holdt (Ind. Min. Skr. 12 Aug. 1872, Kirke- og Undv.-Min. Skr. 18 Marts 1874). Andet Vederlag kan Læreren ikke fordre (Kirke- og Undvmin. Skr. 5 Juli 1878 i geistl. Reskr.).

Af Skolefonden kan der ydes Bidrag til Aftenskoler og Søndagsskoler (Lov 8 Marts 1856 § 5).

Haandgjerningsskoler. Sogneraadet antages berettiget til for Kommunekassens Regning at oprette Haandgjerningsskoler. Der vil ikke være noget til Hinder for at lade de skolepligtigt Pigebørn møde i saadanne Skoler 1 a 2 Timer ugentlig af den ordinaire Skoletid (Kirke- og Undv. Min. Skr. 17 Marts 1857 og 7 Mai 1877).

Til Haandgjerningsskoler kan der af Amtsskolefonden ydes Bidrag (Lov 8 Marts 1856 § 5).

Om Lærerinder ved Haandgjerningsskoler, se nedenfor Side 144.

Privatskoler (hyppig kaldte Friskoler i Modsætning til Kommuneskolen, der da kaldes Tvangsskole). Sogneraadet antages berettiget til med Amsraadets Samtykke at understøtte private Skoler af Kommunens Midler. Amsraadets Samtykke bør, efter hvad der af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsnet er udtalt, betinges af, at Skolens Lærer enten har Seminaristexamen eller fremlægger saadanne Bevisligheder for Kundskaber og Vandel, som vedkommende Skoledirektion, eventuelt Ministeriet, finder fyldestgørende, dog at der kan bortses fra slig foregaaende Undersøgelse, naar Skolen ikke optager Børn ældre end 10 Aar. Det anses ikke rigtigt at give en privat Skole Understøttelse i Form af en Betaling aarlig for hvert Barn, men Understøttelsen maa helst fastsættes til en bestemt Størrelse (Kirke- og Undv. Min. Skr. 8 Juni 1875).

Om de Fordringer der stilles til en Privat Skole med Hensyn til Tilsynet med, at Eleverne faa fyldestgørende Undervisning se Lov 2 Mai 1855 og 30 Sptbr. 1864.

Skolepligtige Børn. Ethvert Barn, der har fyldt 7 Aar, og for hvis Undervisning der ikke paa anden betryggende Maade sørges, er Pligtig at søge den offentlige Skole (Anordn. f. Landet 29 Juli 1814 § 7 jfr. § 18 og Lov 2 Maj 1855 samt Lov om private Skoler af 30 Sptbr. 1864. Om Undervisningen af Børn, der ikke skulle opdrages i den evangelistlutherske Religion, se Bestemmelsen i Lov 13 April 1851 § 11 (Lovsaml.) Skoledirektionen afgjør efter indhentet Oplysning fra Skolekommissionen, om Undervisningen udenfor den offentlige Skole kan siges at foregaa paa betryggende Maade (Anordn. 29 Juli 1814 § 18). Forældre og Værger kunne fordre deres Børn optagne i Skolen, saasnart de have naaet 6 Aars Alderen (Anordn. 1814 § 7).

I Reglen skal Optagelsen i Skolen ske til 1 Maj eller 1 November (Anordn. 1814 § 7).

Udskrivning af Skolen. Det er Skolekommissionen, der afgjør, naar et Barn skal udskrives af Skolen. Kommissionen kan dog ikke mod Forældres eller Værgers Protest holde dem i Skole udover det 15de Aar (Lov 2 Maj 1855 § 4). Udskrivning kan ikke finde Sted forinden det fyldte 13de Aar, og selv i denne Alder kun, naar Barnet har opnaaet det Maal af Kundskaber og Færdigheder, til hvilket Skolen bør føre Børnene (Lov 2 Maj 1855 § 3), hvilket anses at være Tilfældet, naar Barnet er i øverste Klasse og ved Examen opnaar Hovedkarakteren „meget godt“ (Kirke- og Undv.-Min. Cirk. 24 April 1866, Dep. Tid. S. 590). Det Almindelige er, at Barnet udskrives, naar det skal konfirmeres eller har fyldt sit 14de Aar og desuden er i Besiddelse af de almindelige Skolekundskaber.

Udskrivningen bør ske ved en af de sædvanlige Halvaarsexaminer (Anord. f. L. 29 Juli 1814 § 25), medmindre Barnet udtages for at undervises privat (Kirke- og Undvmin. Skr. 13 Marts 1872). Har Barnet naaet det 15de Aar, maa Udskrivningen dog kunne ske til enhver Tid af Aaret (Kirke- og Undvmin. Skr. 29 Sptbr. 1873).

Midler til at fremtvinge Skolegang. Mulktering. For at det kan paases, at ethvert skolepligtigt Barn erholder Undervisning, skal Læreren holde en Protokol, hvori ethvert Barn i Skoledistriktet er anført (Anordn, s. L. 1814 Bil. A § 20). Det kan ikke paalægges Sogneraadet at foranstalte en Optælling af Distriktets stolepligtige Børn for at holde Protokollen i Orden, men derfor maa Lærerne selv sørge; om fornødent maa Skoledirektionen kunne paalægge ham at foretage halvaarlige Optællinger af Børnene i Distriktet (Kirke- og Undvmin. Skr. 16 Juli 1881 i geistl. Reskr.).

Indmeldes et skolepligtigt Barn ikke i Skolen, skal Læreren melde dette til Skolekommissionen, der bør minde Vedkommende om deres Forpligtelse til at foranstalte Barnet undervist. Hjælper det ikke, fremtvinges Skolegangen ved Mulktering efter de samme Regler, som gjælde for de skolesøgende Børn, naar de forsømme Skolen.

Mulkteringen foregaar i Henhold til Lister, som Læreren maanedlig skal affatte over Forsømmelserne (Anordn, s. L. Bil. A § 21, Kirke- og Undvmin. Skr. 31 Juli 1875 i geistl. Reskr.), Disse Lister tilstilles Skolekommissionen, og af denne afgives de til Sogneraadet med de Bemærkninger, hvortil Kommissionen finder Anledning (Lov 18 Marts 1871 § 1). Listen skal angive alle Forsømmelser uden Hensyn til, om Læreren finder, at Forsømmelsen har lovlig Grund eller ikke. For de Forsømmelser, der ikke findes at have lovlig Grund, skal da Sogneraadet (Kirke- og Undv.-Min. Cirk. 3 April 1869, Dep. Tid. S. 323) diktere vedkommende Forældre, Værge eller Husbonde en Bøde af 6 Øre daglig for hvert Barn, der er holdt fra Skolen. Naar et Barns Forældre leve sammen, og Myndighed over Børnene ikke er berøvet Faderen, haves der. ikke Hjemmel til at lade Moderen afsone Mulkterne, selv om Afsoning findes ikke at kunne. paalægges Faderen paa Grund af dennes mentale Tilstand (Just. Min. Skr. 17 Nobr. 1881, Min. Tid.).

Mulkteringen skal foregaa maanedvis.

Forsømmer Barnet, uagtet sket Mulktering, atter i den næste Maaned, dikteres Bøder med 12 Øre pr. Dag, i den 3die Maaned med 25 Øre og 4de Maaned med 50 Øre pr. Dag for hvert Barn, der har forsømt Skolen (Anordn, f. L. 1814 § 17, Kanc. Skr. 28 Maj 1836). Hvis Barnet efter sket Mulktering har søgt Skolen stadig i en Maaned eller længere, ansættes Bøderne paany til det laveste Beløb (Kanc. Skr. 16 Aug, 1828), medmindre Nogen regelmæssig lader sine Børn forsømme og kun besøge Skolen hver anden Maaned, da Mulkten i saa Fald bliver at fordoble indtil det skjønnes, at den har gjort den tilsigtede Virkning (Kirke- og Underv.-Min. Skr. 23 Oktober 1855).

Er Skolegangen i et Sogn ordnet saaledes, at Børnene faa et større Antal Skoledage end det lovbestemte, ifalde dog Forældrene Mulkt ved at lade deres Børn forsømme Skolen, selv om Børnene, uagtet Forsømmelsen, søge Skolen i det lovbestemte Antal Skoledage, medmindre der, da den udvidede Undervisningstid indførtes i Skolen, udtrykkelig blev forbeholdt Sogneraadet Ret til at undlade at diktere Mulkt for Forsømmelse af de Skoledage, som Børnene ifølge. Ordningen ugentlig erholde udover det Antal Skoledage, der vilde tilfalde dem efter Anordn, f. L. § 10 eller Plak. af 27 August 1818 (Kirke- og Undv.-Min. Skr/27 Januar 1875).

Er et Barn indmeldt i Skolen, forinden det har naaet den skolepligtige Alder, er det Mulktering undergivet ligesom de andre Børn (Kirke- og Undvmin. Skr. 27 Marts 1873).

Det er Sogneraadets Pligt at diktere Bøder i alle Tilfælde, hvor Forsømmelse uden lovlig Grund har fundet Sted, og Sogneraadet har ikke Ret til at undlade Mulktering, fordi Raadet efter sin Overbevisning og Kjendskab til Forholdene anser denne unødvendig, eller fordi Forsømmelsen kun har fundet Sted en enkelt Gang (Kirke- og Undvmin. Skr. 24 April 1875), ligesom Sogneraadet ei heller er berettiget til at undlade at fordoble Mulkterne i Gjentagelsestilfælde (Kirke- og Undvmin. Skr. 11 Sptbr. 1877 i geistl. Reskr.).

Som lovlige Grunde nævner Anordn. 1814 § 17 Sygdom, haardt Vejr og ufremkommelige Veje, og i Reglen ville næppe andre Grunde kunne anses for lovlige, undtagen i ganske særlige Tilfælde, som Konfirmanders Forsømmelse de Dage, de skulle møde til Forberedelse hos Præsten (Kirke- og Undvmin. Skr. 15 April 1873). Det er ikke nødvendigt at fordre noget Bevis for, at den Grund, der angives for Udeblivelsen, virkelig er tilstede, men kun, naar der er Anledning til at tvivle herom, bør nærmere Undersøgelse anstilles (Kirke- og Undvmin. Skr. 1 Oktbr. 1836).

Skolelæreren er Pligtig til, forsaavidt det kan ske uden at forsømme hans Gjerning i Skolen, at møde for Sogneraadet og give nærmere Oplysninger til Bedømmelse af de anførte Undskyldningsgrunde (Kirke- og Undvmin. Skr. 12 Dcbr. 1860).

Uagtet Sogneraadet efter Landkommunalloven 6 Juli 1867 § 13 kun skal samles hveranden Maaned, ville dog maanedlige Møder til Diktering af Mulkterne være at sammenkalde, naar dette af Skolevæsenets autoriteterne fordres (Kirke- og Undvmin. Skr. 5 Fbr. 1874, 7 April 1874, Min. Tid.). I Reglen vil der dog næppe være noget til Hinder for, at Sogneraadet overdrager et eller flere af dets Medlemmer at diktere Mulkterne.

Forsømmer Sogneraadet sin Pligt at mulktere, maa Skoledirektionen ved Henvendelse til Amtsrådet søge Sogneraadet Paalæg givet om at opfylde sin Forpligtelse (Kirke- og Undvmin. Skr. 25 Fbr. 1873).

Dikterede Skolemulkter kan med Skoledirektionens Samtykke eftergives (Kirke- og Undvmin. Skr. 20 Fbr. 1862, 24 April 1875).

Sogneraadet skal uopholdelig, efterat Bøderne ere dikterede, afkræve Vedkommende dem. Betales de ikke, sendes en Fortegnelse over de ikke betalte Mulkter til Amtmanden, der autoriserer dem til at afsones med simpelt Fængsel efter Reglerne i Lov 16de Februar

1866. Den autoriserede Fortegnelse sendes til Politimesteren, der foranstalter Afsoningen fuldbyrdet, medmindre Vedkommende betaler Mulkten, hvilket kan ske til enhver Tid.

Skolemulkter tilfalde Kommunekassen (Anordn. f. L. 1814 § 66 Nr. 5). Der haves ikke Hjemmel til at give dem nogen særlig Anvendelse til øjemed, hvortil Kommunekassens Midler ellers ikke kunne anvendes (Indrmin. Skr. 4 Juni 1878). Hvor Børnene ikke ere hjemmehørende i den Kommune, hvis Skole de søge, tilfalde Bøderne den Kommunes Kasse, hvis Sogneraad har dikteret dem (Kirke- og Undvmin. Skr. 16 Septbr. 1876).

Hvis Forældre forsømme deres Børns Undervisning, kunne de fratages Forældrene, se foran S. 97-98.

Belønninger til de Skolebørn, der særlig have udmærket sig ved Flid og Sædelighed, er Sogneraadet berettiget til, uden at Aamtsraadets Samtykke er fornødent, at udrede af Kommunekassen i de Kommuner, hvor de specielle Skolekasser ere inddragne i Kommunens Kasse. Hvor disse Kasser endnu bestaa, kan saadan Udgift først udredes, naar de tilstrække, efterat de uundgaaelig nødvendige Udgifter ere afholdte (Anordn. 29 Juli 1846 § 68, Indrmin. Skr. 4 Jun! 1878).

Undervisningstiden. I enhver fast Landsbyskole skal der holdes Skole i det Mindste 246 Dage om Aaret. Hvor en Lærer har flere Skoler, skulle Skoledagene for disse tilsammentagne i et Aar ligeledes være mindst 246. Altsaa blive Feriedagene højst 119 om Aaret, men til dette Antal maa dog ikke henregnes de Dage, da Læreren med Sogneraadets Samtykke hæver Skolen paa Grund af et eller andet Anliggende, som kunde foranledige en halv eller hel Dags Afbrydelse i Undervisningen (Bekjendtgj. 18 Febr. 1860).

Den daglige Undervisningstid skal være følgende: fra 1ste Marts til sidste Dag i Oktober fra Kl. 8-11 Formiddag og fra Kl. 1-4 om Eftermiddagen; fra 1ste November til sidste Dag i Februar fra Kl. 9-12 om Formiddagen og 1-3 om Eftermiddagen.

Skoledirektionen kan efter Skolekommissionens Forslag bestemme saadanne Forandringer heri, som efter et hvert Steds Beskaffenhed maa anses mest passende, dog at der ikke maa ske nogen Afkortning i det Timetal, der daglig skal anvendes til Børnenes Undervisning. Tvist afgjøres af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Anordning f. Land. 29 Juli 1814 § 9). Hvor Skolelæreren tillige er Kirkesanger, skulle de kirkelige Forretninger, der kræve hans Nærværelse, berammes til Kl. 11 1/2, og ved saadanne Lejligheder skal da Læsningen i Skolen ophøre Kl. 11 Formiddag og først begynde Kl. 1 1/2 Eftermiddag, om den efter de

almindelige Regler ellers skulde være begyndt tidligere (Anordn. 1814 § 21).

Undervisningsfagene. Undervisningsfagene ere Religion, Skrivning, Regning, Læsning, Sang og i kort Begreb Fædrelandets Historie og Geografi samt Gymnastik og, forsaavidt de stedlige Forhold tillade det, Svømning. Om Fordelingen af Timerne i disse Fag affatter Læreren en Lektionstabel, der med Skolekommissionens Erklæring sendes til Skoledirektionens Bestemmelse. Gymnastikundervisningen meddeles en Time hver Dag efter endt Skoletid, saa at altsaa Gymnastiktimerne ikke kunne medregnes i det Timetal, der efter Foranstaaende skal læses i Skolen (Anordn, f. L. 29 Juli 1814 s 23).

Skolelæreres Beskikkelse. Kaldsretten. Skolelærere beskikkes i Reglen af Skoledirektionen. I de Distrikter, hvor der forhen boede Degne, der beskikkedes af Biskoppen, tilkommer Kaldsretten denne. Enkelte Steder kan en offentlig Stiftelse (f. Ex. Universitetet) have denne Ret, og endelig kan den, der har bygget en Skole, have Kaldsret til Lærerembedet, men dette sidste Tilfælde vil nu næppe have praktisk Betydning (Lov 8 Marts 1856 § 9 jfr. Anordn, f. L. 29 Juli 1814 §§49 og 50).

Fremgangsmaade ved et Lærerembedes Besættelse. At et Embede er ledigt, og hvilke dets Indtægter ere, bekjendtgjør Skoledirektionen eller Biskoppen, der, naar Ansøgningerne ere indkomne, sender dem til Sogneraadet, der da indstiller 3 af Ansøgerne (Lov 8 Marts 1856 § 9). Hvor en Stiftelse har Kaldsretten, anses den ikke pligtig til at begjære Sogneraadets Indstilling (Kirke- og Undervisnm. Skr. 24 Febr. 1875). Indstillingen kan forlanges indgiven inden en af Direktionen eller Biskoppen bestemt passende Frist f. Ex. 14 Dage (Kirke- og Undervisnm. Skr. 20 Oktbr. 1857). Indstillingen skal nævne 3 til at beskikkes i Embedet kvalificerede Ansøgere, forsaavidt der blandt Ansøgerne findes saa mange (Kirke- og Undervisnm. Skr. 16 Maj 1876).

Kvalifikationer. For at være kvalificeret skal den Paagjældende være indtraadt i sit 21de Aar, have bestaaet Skolelærerexamen eller theologisk Embedsexamen, eller ogsaa af Ministeriet for Kirke-og Undervisningsvæsnet have modtaget særlig Bevilling til at søge Skolelærerembeder lige med dem, der have underkastet sig Skolelærerexamen (Anrd. f. L. 1814 § 44).

For at kunne beklæde Enelærerposter skal Ansøgeren enten have aflagt Prøve i Sang eller Musik og i Gymnastik og derved opnaaet i det Mindste Karakteren „Temmelig godt“, eller ogsaa paa egen Bekostning lade Sang- og Gymnastikundervisningen udføre ved en af Skolekommissionen hertil som duelig godkjendt Person. Med en

saadan Person maa han, forinden han beskikkes, have truffet Aftale og erhvervet Skolekommissionens Approbation (Kirke- og Undervmin. Cirk. 18 Juli 1876, Min. Tid.). For dem, der have taget Examen før 1 Oktober 1876, da der ikke gaves Karakter for Sang og Gymnastik, kan nævnte Fordring til Karakteren dog ikke stilles, men for deres Vedkommende kan det paa anden Maade godtgjøres, at de have den fornødne musikalske Uddannelse, f. Ex. ved at have bestaaet en Examen i Sang eller ved paalidelige Attester, der godtgjøre, at de have saa megen Færdighed i at spille et Stryge- eller Tasteinstrument, som fordres til ved Hjælp heraf at styre en Skoles Sangøvelser. Med Hensyn til Gymnastik maa det være tilstrækkeligt, at de efter de tidligere Regler have bestaaet Prøven heri.

For at kunne beskikkes i et Embede, hvormed er forbunden Bestillingen som Kirkesanger, maa Ansøgeren enten ved Lærerexamen eller ved senere aflagt særskilt Prøve have opnaaet mindst Karakteren „Godt“ for Sang eller ogsaa i sit Examensvidnesbyrd have Attest om at kunne forestaa Kirkesang (Bekjendtgj. 20 Septbr. 1875, Mm. Tid. B).

Fyldestgør Indstillingen ikke Fordringen om, at den skal nævne 3 kvalificerede Ansøgere, forsaavidt saadanne findes blandt disse, eller ingen af de foregaaede findes skikket eller værdig til Embedet, tilbagesendes Forslaget til Sogneraadet med Angivelse af de Grunde, hvorfor det er forkastet. Finder Sogneraadet ikke Anledning til at fremkomme med nyt Forslag, tilkommer Afgjørelsen Ministeriet, til hvem alle Ansøgninger og Akter sendes (Lov 8 Marts 1856 § 9, Kirke- og Undervisnm. Skr. 23 April 1873).

Andenlærere beskikkes altid af Skoledirektionen. Som Andenlærere kunne Lærerinder beskikkes, men fast Ansættelse kunne de først faa efter 2 Aars Tjeneste, og efterat de have fyldt deres 24de Aar (Lov 29 Marts 1867 §§ 2 og 3).

Melder der sig til et Embede ingen Ansøger, der er i Besiddelse af de befalede Kvalifikationer, kan en uexamineret Lærer beskikkes, naar han har godtgjort at have de fornødne Evner og Kundskaber; dog skal der forinden Bestikkelsen stedse herom af Skoledirektionen gjøres Indstilling til Ministeriet.

Skolelæreres Afskedigelse. Skolelæreres Afskedigelse sker ved Resolution fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsnet.

Biskolelærere, Vinterlærere o. lign. Om Beskikkelsen og Afskedigelsen af Biskolelærere, Vinterlærere og andre ekstraordinære Lærere haves ingen faste Regler. Det Almindeligste er vistnok, at de antages af Sogneraadet, men Skoledirektionens Stadfæstelse bør dog i et hvert Fald indhentes. Skoledirektionen skal Paase, at de have de

fornødne Kundskaber (Kirke- og Undvmin. Skr. 28 Febr. 1881 i geistl. Reskr.). Der er intet til Hinder for, at Sogneraadets Formand beskikkes som Vinterlærer. Et Medlem af Skolekommissionen kan derimod ikke være Vinterlærer (Kirke- og Undvmin. Skr. 28 Febr. 1881 i geistl. Reskr.).

Hjælpelærere, der af en Lærer antages, fordi han selv mangler Evne til at bestride sit Embede, antages i Reglen af vedkommende Lærer selv med Skoledirektionens eller, om Hjælpelæreren skal fungere paa eget An- og Tilsvar, Ministeriets Approbation, uden at Sogneraadet her har nogen Stemme.

Lærerinder. Med Skoledirektionens Billigelse er det tilladt at ansætte en Lærerinde i Stedet for en Andenlærer eller Bilærer til at undervise i de almindelige Skolefag og Haandgjerning, om saadan ønskes. De, der beskikkes, skulle for Skoledirektionen have godtgjort deres Duelighed (Lov 29 Marts 1867 § 2 og 3).

Lærerinder lønnes som Andenlærere. De ere lige med Lærere berettigede til Skolepenge, Alderstillæg og anden Understøttelse (Lov 1867 § 4).

Foranførte Bestemmelse gjelder ikke for de Lærerinder, der antages til alene at meddele Undervisning i Haandgjerning (Lov 1867 § 5). Deres Lønningsvilkaar bero paa særlig Overenskomst.

Kirkesanger. Hvor der i et Sogn ikkun er 1 Skolelærer, er han tillige Kirkesanger; er der derimod flere Lærere i samme Sogn, bestemmer Sogneraadet, hvem af dem der, som den bedst skikkede, skal være Kirkesanger. Andenlærere kunne ogsaa beskikkes hertil (Anordn, f. L. 1814 Bilag A § 32, Kirke- og Undervisnm. Skr. 3 Aug. 1871, Min. Tid.). For Udførelsen af Kirkesangerforretningerne gives et aarligt Vederlag af 20 Kr. (Anordn, f. L. 1814 § 61). Ingen af et Sogns Lærere kan undslaa sig for at paatage sig disse Forretninger.

Læsning ved Kirkestævne sker enten ved Kirkesangeren eller Sognefogden (se Afsnit XIX Bekjendtgjørelser).

Kirkebyens Skolelærer. Kirkesangerforretningerne maa ikke forvexles med de Kirkebyens Skolelærer paahvilende Forretninger, der bestaa i Klokkeringning Morgen og Aften samt til sædvanlig Gudstjeneste, Kirkens Rengøring, Alterklædernes Vadsk og Kirkeuhrets Optrækning samt efter Prædikenen at antegne de Folk, som agte sig tilalters, og at være tilstede ved Skriftemaalet (Anordn, f. L. 29 Juli 1814 Bil. A § 34).

Skolelærerens Lønning og Emolumenter. Oplysning om, hvad der tilkommer Læreren i Løn og Emolumenter, søges væsentlig i

„Skoleplanen“. Forsaauidt alle de Indtægter, der efter denne tilkommer et Skolelærerembede, ikke ere optagne i den Bekjendtgjørelse om Indtægterne, der ifølge Lov 8 Marts 1856 § 9 skal udfærdiges ved Vakancer, maa Læreren dog have Krav paa at faa den forbigaaede Indtægt, men han har paa den anden Side intet Krav paa Kommunen, om end Indtægterne have været angivne for højt. Derimod vil han kunne søge Erstatning for det Tab, han derved lider, hos den, der er Skyld i den urigtige Angivelse.

Om de forskjellige en Skolelærer tilkommende Indtægter mærkes følgende:

A. Den faste Løn. Enhver Skolelærer skal i Reglen oppebære 25 Tdr. Byg, som betales efter hvert foregaaende Aars Kapitelstaxt. samt 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg, der for de, inden Lov 8 Marts 1856 udkom, ansatte Læreres Vedkommende, leveres in natura, medmindre Sogneraadet og Lærerne ere blevne enige om, at der skal ydes Erstatning i Penge efter Kapitelstaxt. For de efter nævnte Lov ansatte Lærere bør hele Kornlønnen 6 Tdr. Rug og 35 Tdr. Byg ydes i Penge efter Kapitelstaxt (Anordn, f. L. 1814 § 55 a, Lov 8 Marts 1856 § 18). I mange Kommuner er dog Ydelsen af Korn in natura vedbleven ogsaa for disse Læreres Vedkommende, og dette er af Ministeriet forment ogsaa at kunne tillades, saalænge ingen Indsigelse fra rette Vedkommende fremsættes (Kirke- og Undervisn. Skr. 16 Maj 1873).

Lønnen kan efter Skoleplanerne være fastsat til et højere eller lavere Beløb end denne Normalløn, ligesom den ogsaa kan være bestemt enten helt eller tildels i Penge. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet er berettiget til at bestemme Forandringer i den i Skoleplanen fastsatte Løn. og ansætte Beløbet noget højere eller lavere end den fornævnte Normalløn. Sogneraadet er da Pligtig at udbetale Lønnen med det Beløb, som Ministeriet bestemmer (se tre Højesteretsdomme af 18 og 19 December 1883).

Afkortning. Den fulde for et Skolelærerembede bestemte faste Løn udbetales imidlertid ikke altid Læreren, idet der kan være truffet Bestemmelse om, at der i denne skal afkortes det Beløb, som de andre Indtægter, han oppebærer, helt eller tildels udgjøre.

Herom gjælde følgende Regler:

a.) Degnetraven afkortes i Reglen med sit virkelige Beløb (Anordn, f. L. 1814 § 55). Om Degnetraven se nedenfor S. 149 ff.

b) Med Hensyn til Kvægtiende, Nannest og andre lignende gamle Degneindtægter, der udgjøre den saakaldte Smaaredsel, skal Afkortning foregaa, men denne skal ske med det Pengebeløb, hvortil den er anslaaet i Planen (Lov 8 Marts 1856 § 17). Har Smaaredslen i

Virkeligheden en større Værdi end den i Planen ansatte, bliver dette Læreren Fordel, ligesom det bliver hans Tab, om det Modsatte skulde være Tilfældet. Er Smaaredslen ikke i Planen anført med noget Pengebeløb, kan Bestemmelsen om Afkortning ikke komme til Anvendelse (Kirke- og Undervisnm. Skr. 26 Marts 1867), hvilket ej heller kan ske, naar hele Lønnen er gamle Degneindtægter (Kirke- og Undervisnm. Skr. 24 Febr. 1865 i geistl. Reskr.). Er Smaaredslen, som det nu vistnok overalt efter Lov 19 Februar 1861 vil være sket, ansat til et fast Vederlag, er det ikke desto mindre den i Planen ansatte Værdi, der skal afkortes (Kirke- og Undervisnm. Skr. 11 Febr. 1863, Reskr.).

c) Indtægten af Legater kan kun afkortes, hvor det klarlig ses at have været Fundators Villie at lette Kommunen den Byrde, som Udgifterne til Skolevæsnet ellers vilde paaføre samme, eller hvor Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsnet særlig har tilladt, at Afkortningen vedbliver (Lov 8 Marts 1856 § 12).

d) Indtægten af det Skolelæreren tilflydende Vederlag for kirkelige Forretninger (Offer og Akcidentser) kan, selv hvor Skoleplanen foreskriver Afkortning, nu kun finde Sted, hvor særlig Bevilling hertil er given af Ministeriet (Lov 8 Marts 1856 § 15).

Hvor Afkortningen for Indtægter af Legater samt Offer og Akcidentser endnu kan ske, skal denne ske efter den samme Regel som om Smaaredslen given, altsaa ikke med Indtægten virkelige Beløb, men med det Beløb, hvortil den i Planen er anslaaet (Lov 8 Marts 1856 § 7).

e) For andre Indtægter end fornævnte kan ingen Afkortning finde Sted, medmindre der derfor haves en udtrykkelig Hjemmel.

Lønnens Udbetaling. Om Lønnens Forfaldstid haves ingen almindelig Regel. Indeholder Skoleplanen ingen Bestemmelse herom, maa det nærmest bero paa Sogneraadet, naar Lønnen kan erholdes udbetalt. Kun naar Sogneraadet træffer aldeles uhensigtsmæssige Bestemmelser, ville de overordnede Myndigheder blande sig heri. Lønningen i Penge eller Korn efter Kapiteltaxt bør i Reglen udbetales fjerdingaarlig eller halvaarlig, Korn in natura om Efteraaret.

Læreren kan ikke fordre Lønnen tilsendt, men maa afhente den eller lade den afhente til den Tid og paa det Sted, som Sogneraadets Formand bestemmer (Kirke- og Undervisnm. Skr. 30 Juli 1877). Forsømmer en Lærer at betale den Præmie, han har at erlægge til Livsforsikringsanstalten eller Skolefonden for den til Opfyldelse af hans Enkeforsørgelsespligt tegnede Forsikring, skal Præmien forskudsvis udbetales til Skoledirektionen af Kommunekassen, og

fremtidig skal der da indeholdes saameget af hans Løn, at Præmien dermed kan betales (Lov 8 Marts 1856 § 21).

B. Degnetrave eller Degnekorn paahviler det Kommunens Grundejere at udrede med det for hver Ejendom bestemte Beløb, der oprindelig i Reglen har været en Trediedel af Præstetienden, men nu hyppig ved Foreninger er bestemt saaledes, at dette Forhold ikke længere er opretholdt. Den paahviler ordentligvis al tiendepligtig Jord (D. L. 2-15-10 og Højesterets Dom 4 Febr. 1881).

Udbetalingen til Lærerne foregik tidligere altid direkte fra Yderne, men nu skjelnes der ifølge Lov 8 Marts 1856 § 18 mellem:

a) Lærere, der ere ansatte efter Lov 8 Marts 1856. For dem er Retten til at oppebære Naturalydelser direkte af Yderne bortfalden. De oppebære Degnetraven af Kommunekassen med det Beløb, som denne udgjør efter den sidst satte Kapitelstaxt. Dog taaes Afgifter herfra, naar ingen Indsigelse fra nogen af de Vedkommende fremsættes.

b) Lærere, der ere ansatte, før Lov 8 Marts 1856 udkom. Disse vedblive at oppebære Degnetraven som i Planen bestemt og efter hidtil gjældende Skik og Brug, og kun, naar Lærerne i et Sogn derom ere enige, er Sogneraadet pligtigt at besørge Opkrævningen. I sidste Fald kan den udbetales af Kommunekassen med Penge efter Kapitelstaxt naar der herom træffes Overenskomst mellem Lærerne og Sogneraadet.

De ved Loven af 1856 trufne Bestemmelser om Lønningsmaaden have ingen Indflydelse paa Ydernes Forpligtelse, og det vil derfor kunne være Tilfældet, at Yderne betale Degnetraven til Kommunekassen med Korn in naturel, medens Degnetraven atter udbetales af Kassen med Penge efter Kapitelstaxt.

Forfaldstiden retter sig efter, hvad der paa ethvert Sted har været Skik og Brug. Som oftest betales den Mortensdag.

Med Hensyn til denne Byrdes Opkrævning hersker der i mange Kommuner megen Forvirring, dels paa Grund af at den er bleven sammenblandet med andre Ydelser, og dels paa Grund af at den ikke er bleven opkrævet, men det Læreren tilkommende Beløb, uden dertil erhvervet Hjemmel, udbetalt ham af Kommunekassen uden Refusion af Yderne. Hvor det viser sig umuligt at oplyse, hvilket Beløb Degnetraven har udgjort, er der næppe anden Udvej end vedblivende at lade Kommunekassen udrede den. Kjendes Degnetravens Beløb, vil der derimod kunne være Tale om at fordele Beløbet efter Hartkorn paa alle Sognets tiendepligtige Ejendomme, medmindre en særlig Adkomst til Fritagelse af nogen Ejendomsbesidder kan paavises. Af

tiendefrit Hartkorn vil der derimod ikke kunne kræves Degnetrave, medmindre der hertil kan paavises en særlig Hjemmel. En saadan Hjemmel kan ikke søges i Skoleplanen, der kun afgør, hvor meget der skal udredes til Læreren, men ikke hvem Forpligtelsen til at udrede den normerede Indtægt paahviler.

Degnetravens Overtagelse af Kommunekassen. For at Kommunekassen under almindelige Forhold kan overtage Udredelsen af Degnetraven uden Refusion fra Yderne udfordres, at der angaaende Ydelsens Afløsning søges Overenskomst tilvejebragt med vedkommende Ydere, og at Amsraadets Stadfæstelse paa Overenskomsten erhverves. Forsaavidt Ydelsespligten ikke paahviler alt Hartkorn i hele Kommunen, bør en formelig Afregning finde Sted, hvorved de, der ikke ere ydelsespligtige, af de Ydelsespligtige erholde et saadant Godtgjørelsesbeløb, at de derved holdes skadesløse for den forøgede Paaligning, som Overtagelsen vil medføre. Udredes Degnetraven ikke med et lige Beløb pr.. Tønde Hartkorn af samtlige Ejendomme i Kommunen, bør den anslaaes til en Kapitalværdi, hvis Beløb indbetales til Kommunen (Indenrigsm. Skr. 21 Marts 1868).

Parcellisters Ydelsespligt. Naar en Ejendom udstykkes, vil Ejeren af Hovedparcellen, saalænge Afgiften erlægges in natura, være pligtig at svare den hele Ejendoms. Afgift til Kommunen, mod hos de andre Parcellister at opkræve disses Andele af Afgiften (Kirke- og Undervisnm. Skr. 16 Maj 1873). Naar en Afgift derimod ydes med Penge, er Sogneraadet pligtigt at fordele den paa Parcellerne og opkræve den direkte hos disse (Kirke- og Undervisnm. Skr. 12 Juni 1871).

C. Smaaredsel. Smaaredsel er en Afgift af forskellige Levnetsmidler, der fra gammel Tid er svaret til Degnen under forskellige Navne: Kvægtiende, Nannest, Julerente osv. Denne Afgift er nu vistnok overalt i Henhold til Lov angaaende Forandring i Udredelsen af Tiendeafgiften for Føl, Kalve, Lam, Kid og Bisværme samt Smaaredsel m. v. af 19 Febr. 1861 og Lov om Afløsning af Kvægtiende og Smaaredsel i de i Kongeriget indlemmede forhen slesvigske Sogne af 26 Marts 1870 forandret til et fast Vederlag i Byg efter Kapitelstaxt ved de hertil nedsatte Kommissioner, og udredes nu overensstemmende med de for Kommissionen indgaaede Overenskomster eller efter deres Kjendelser. Om end Vederlaget i Planen er anslaaet til en højere Værdi end det, hvortil det efter Lov 19 Februar 1861 er ansat, maa Læreren dog lade sig nøje med dette. Hvor Smaaredslen allerede forinden nævnte Lov har været ansat til et bestemt Vederlag, har det ikke været nødvendigt at ansætte dette til Byg.

Smaaredselsvederlaget for Aaret forfalder til Betaling Mikkelsdag (Lov 19 Febr. 1861 § 2).

Om denne Afgifts Opkrævning, Overtagelse af Kommunekassen, Fordeling Paa Parcellister gjælde de samme Regler, som foran om Degnetraven ere anførte.

Om „Afkortning" for Smaaredselsvederlaget i den faste Løn se foran S. 147.

D. Brændsel. Hvor der ikke i Skoleplanen er truffen Bestemmelse om, hvilket Kvantum Brændsel Læreren skal have, tilkommer der ham 6 Favne Bøgebrænde eller saa meget af andet Brændsel eller Tørv, som Skoledirektionen finder at være lige i Værdi dermed (Anordn. f. L. 1814 § 55 b). En Tabel, hvorefter Brændselværdien af andet Brænde end Bøgebrænde beregnes, findes meddelt ved Kanc. Skr. 6 Juni 1837 saalydende:

Her følger en omregningstabel vedrørende brænde, der desværre ikke kan gengives på en ordentlig måde.

Træ, der i rund Tilstand holder fra 3 til 5 Tommer i Diameter, henregnes til Fagotter og kun det, der holder over 5 Tommer, kan flækkes og henregnes til Kløvtræ, dog at, naar Træ af saa ringe Dimensioner anvendes til Kløvbrænde, flækkes det i Reglen kun en Gang, hvilket saakaldte enkløvede Brænde som Handelsvare betragtet, ikke holder Pris med Brænde af sværere Dimensioner. 6 Læs gode Tørv a 500 Stkr. pr. Læs regnes lige med en Favne Bøgebrænde, naar Tørvene i tør Tilstand ere 10 T. lange, 5 Tm. brede og 3 T. tykke (Kanc. Cirk. 6 Novbr. 1838, Kirke- og Undervisn. Cirk. 26 Februar 1873, 22 Dcbr. 1875 og 6 Dcbr. 1878). Dette gjælder dog kun for skaarne Tørvs Vedkommende. Hvor æltede Tørv leveres, maa der søges særlig Afgjørelse, vel nærmest ved uvillige Mænds Skjøn, om hvilket Kvantum der kan antages at svare til det anordningsmæssige (Kirke- og Undervisn. Skr. 20 Juni 1879 i geistl. Reskr.).

Det staar til Yderne selv, om de ville levere Bøgebrænde eller andet Brændsel, der efter Skoledirektionens Bestemmelse anses at være af tilsvarende Værdi, og Læreren kan ikke vægre sig ved fra nogle Ydere at modtage Bøgebrænde og fra andre andet Brændsel (Indenrigsm. Skr. 24 Maj 1859, Kirke- og Undervisn. Skr. 10 Juli 1873). Læreren kan ej heller modsætte sig, at der af Kommunen gjøres Forandring i Brændselsydelsen, saaledes at der, naar der tidligere er leveret Tørv, nu leveres Brænde eller omvendt, men Sogneraadet maa da foranstalte den fornødne Forandring ved Skolens

Ildsteder og Kakkelovne (Kirke- og Undervisnm. Skr. 7 Sept. 1882 i geistl. Reskr.). Naar Sogneraadet paalægger Yderne at levere en anden Slags Brændsel end det i Loven nævnte, have Yderne ikke Valget imellem, hvilket Slags Brændsel de ville levere (Kirke- og Undervisnm. Skr. 1 Marts 1882 i geistl. Reskr.).

Naar Kakkelovnene ere indrettede til Brug af Kul, og der ikke kan antages at være forbunden nogen Fare for Sundheden med Benyttelsen af Kulbrændsel i Skolestuerne, vil Skolebrændselet efter Overenskomst med Læreren kunne leveres med Kul i Stedet for med Brænde eller Tørv, men der kan ikke gives nogen Regel for, efter hvilket Forhold Brændselsdeputatet bliver at vederlægge med Kul, da dette maa bero paa Kullenes Beskaffenhed (Kirke- og Undervisnm. Skr. 20 Oktbr. 1876 og 29 Dcbr. 1881 i geistl. Reskr.).

Brændslet skal være tørt og godt og leveres Læreren ved Skolen, hvorimod han selv er pligtig at besørge det fauet og hugget, stablet og bragt i Hus (Kanc. Skr. 4 Juli 1835, 15 Oktbr. 1836, Kirke- og Undervisnm. Skr. 22 Jan. 1867). Gaar alt det leverede Brændsel ikke med til Skolens og Lærerens Lejligheds Opvarmning, har han fri Raadighed over det overskydende. Han kan saaledes sælge det, men dog først, efterat Aaret er udløbet, eller det i hvert Fald er godtgjort, at den tilbageblivende Del af Beholdningen er fuldkommen tilstrækkelig (Kirke- og Undervisnm. Skr. 2 Marts 1850, 13 Oktober 1873).

Er Brændslet ikke tilstrækkeligt, har Læreren intet Krav paa at erholde det manglende, men maa selv tilskyde dette.

Brændslet beregnes at være leveret for Aaret fra 1 November til 1 November, og det bør derfor leveres Læreren senest henimod denne Dato (Anordn, f. L. 1814 § 64 e). Med Hensyn til Brændslets Levering direkte fra Yderne til Læreren eller gennem Sogneraadet gjælde de samme Regler som foran om Degnekornet anført (Lov 8 Marts 1856 § 18).

Brændselsmaterialet skal leveres af hele Kommunens Jordegodsejere og Selvejere i Forhold til deres Hartkorn, medens Gaardmændene ere pligtige at skjære og skruet Tørvene og skove Brændet, og Kommunens Kjørepligtige at kjøre Brændslet til Skolen, alt uden Hensyn til Inddelingen i Skoledistrikter (Anordn, f. L. 1814 § 55 d, Kirke- og Undervisnm. Skr. 28 Febr. 1861, Indenrigsm. Skr. 30 Dcbr. 1867, 9 April 1872).

Den Jordegodsejerne og Selvejerne paahvilende Forpligtelse kan Kommunen med Amsraadets Samtykke overtage (Landkmmnlov § 26 b). Hverken Yderne eller Skolelæreren kunne modsætte sig Sogneraadets Bestemmelse herom (Indenrigsm. Skr. 21 Marts 1868).

Nr. 1 og 2). Kommunens Overtagelse af Gaardmændenes og de Kjørepligtiges Arbejde kan ske efter de almindelige Regler om Naturalarbejde til Kommunen, se Afsnit XIII om Naturalarbejde.

Udgifterne til Lys og Varme ved Vinterskoler for den konfirmerede Ungdom er Kommunekassen pligtig at afholde, naar Læreren i Forvejen har gjort Anmeldelse til Sogneraadet (Indenrigsm. Skr. 12 Aug. 1872), se foran S. 131.

E. **Fourage.** Det Skolelæreren tilkommende Kvantum Foder vil findes angivet i Skoleplanen: det almindelige er 128 Lpd. Hø og 192 Lpd. Halm (Anordn. f. L. 1814 § 55 c). Foderet skal være forsvarligt baade i Kvantitet og Kvalitet, men nærmere Regler om dets Beskaffenhed ere ikke givne. Det tilvejebringes ved Paaligning under den almindelige Kommuneligning (Indenrigsm. Skr. 30 Dcbr 1868, 21 Marts 1869 Nr. 1). Om dets Tilvejebringelse ved Kjøb kan Sogneraadet tage Bestemmelse efter de almindelige Regler om Naturalpræstationers Tilvejebringelse paa denne Maade (se foran S. 39).

Fouragen skal leveres inden den af Sogneraadet ved Ligningens Affattelse bestemte Frist (Indenrigsm. Skr. 28 April 1874).

F. **Skolepenge.** Skolepenge tilkommer. Læreren selv om de ikke nævnes i Skoleplanen. De udbetales enten af Kommunekassen eller af Forældrene. Spørgsmaalet om, Paa hvilken af de angivne Maader Skolepengene skulle udredes, afgjøres af Sogneraadet. Den tagne Beslutning gjælder for 5 Aar (Lov 8 Marts 1856 § 11).

Betales Skolepengene af Kommunekassen, udbetales de til Læreren med et Beløb regnet til 1 Kr. for hvert Barn, som ved Aarets Begyndelse søger Skolen, og den Afgang og Tilgang, der i Aarets Løb finder Sted i Skolen, er uden Betydning (Kirke- og Undervisn. Skr. 4 Marts 1862). Børn, der søge Skolen, uden at have naaet den skolepligtige Alder, og Børn, der ere pligtige at søge Skolen, og som for deres Undladelse heraf kunne mulkteres, maa medtages ved Tillæggets Beregning (Kirke- og Undervisn. Skr. 17 April 1857).

Skulle Forældrene betale Skolepenge, bestemmes disses Beløb af Skoleraadet efter Forslag af Sogneraadet til et Beløb fra 2 til 4 Kr. for hvert Barn, dog at den, der har to skolesøgende Børn, kun betaler halvt for det ene, og den, der har 3 eller flere, kun betaler for 2, ligesom Sogneraadet kan vedtage Nedsættelse af eller Fritagelse for Skolepengene for saadanne Beboere, der behøve Lettelse. Bliver det Beløb, der saaledes udkommer, mindre end 1 Kr. for hvert Barn, der ved Aarets Begyndelse søgte Skolen, bliver det manglende Beløb Læreren udbetalt af Kommunekassen (Lov 8 Marts 1856 § 11). Læreren har Krav paa det fulde Beløb af de Skolepenge, Forældrene

ere pligtige at svare, og mulige Tab i disse maa bæres af Kommunekassen (Kirke- og Undervisnm. Skr. 25 Maj 1857, Gejstl. Reskripts.)

Skolepengene foranstaltes opkrævede af Sogneraadet.

Forældre, hvis Børn ikke hele Aaret søge Skolen, svare Skolepenge i Forhold til den Tid, i hvilken Børnene have søgt Skolen (Kirke- og Undervisningsministeriets Skr. 26 Marts 1859).

Om Skolepenge af Kommunens egne Fattiges Børn vil der næppe blive Tale, da Sogneraadet vistnok altid vil benytte sin Ret til at give dem Fritagelse. For Børn af andetsteds forsørgelsesberettigede Fattige kan Skolepenge fordres, naar Skolepenge ellers paalignes Forældrene. Udreder Kommunekassen Skolepengene, haves der derimod ingen Hjemmel til at affordre noget af de skolesøgende Børn Skolepenge (Indenrigsm. Skr. 31 Oktbr. 1861).

Ere flere Lærere ansatte ved samme Skole, da fordeles Skolepengene mellem dem i Forhold til det Antal Timer, i hvilke de meddele Undervisning i Skolen. Timelærere faa dog ikke nogen Del i dette Tillæg. Derimod maa Vinterlærere, Lærere ved Pogeskoler o. lign. være berettigede hertil.

G. Offer og Akcidentser. Højtidsoffer skal af Sognets Beboere betales til de store Højtider: Paaske, Pintse og Jul. Offerpligtig er et hvert konfirmeret Menighedsmedlem. Offrets Størrelse retter sig efter Skik og Brug paa Egnen. Erlægger en Person intet Højtidsoffer, uagtet han dertil er pligtig, kan Størrelsen af hans Offer fordres bestemt af Amsraadet, efterat dette har indhentet Erklæring fra Sogneraadet, der er pligtig at meddele de fornødne Oplysninger (Pl. 9 Juni 1847 Indenrigsm. Skr. 12 Septbr. 1855). Amsraadets Beslutning kan indankes for Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Det saaledes bestemte Offer kan inddrives ved Udpantning.

Naar en Del af et Sogn er henlagt til et Skoledistrikt udenfor Sognet, vedblive dog Beboerne at være offerpligtige til Læreren i det Sogn, i hvilket de bo (Anordn, f. L. 1814 § 5. Kirke- og Undervisnm. Skr. 11 Novbr. 1862, Reskr.).

Hvor der er 2 eller flere Lærere i et Sogn, skal Højtidsoffret deles lige mellem dem alle (Anordn, f. L. 1814, Bil. A § 35).

Akcidentser erlægges ved Bryllup, Barnedaab og Barselkvinders Kirkegang. Erlægges saadant Offer ikke, kan dets Størrelse ikke bestemmes af Amsraadet, men Læreren maa sagsøge den Offerpligtige, for ved Dom at faa Offeret bestemt.

Sognebaandslødere ere pligtige at erlægge Højtidsoffer og Akcidentsoffer til Stedets Skolelærer ogsaa for de Handlinger, hvortil deres Tjeneste ikke begjæres, forsaavidt vedkommende Lærer har været ansat, da Lov 4 April 1855 udkom. Denne Forpligtelse bortfalder efter disse Læreres Afgang. Det Tab, som et Skolelærerembede herved maatte lide, erstattes af Kommunekassen (Lov 4 April 1855 § 6). Erstatningen fastsættes ikke for hver enkelt Forretning, men bestemmes til et vist Beløb aarlig efter Overenskomst mellem Sogneraadet og Læreren eller, om Overenskomst ej kan opnaas, ved Amdsraadets Resolution (Kirke- og Undervisnm. Skr. 22 Novbr. 1873).

Afkortning. Forinden Lov 8 Marts 1856 udkom, skulde Beløbet af Offer og Akcidentser afkortes i den for Skolelærerembederne bestemte Normalløn. Ved nævnte Lovs § 15 blev det imidlertid bestemt, at saadan Afkortning skulde ophøre, hvilket altsaa for de Lærerembeder, hvor Afkortning havde fundet Sted, medførte en Forhøjelse af Lærernes Løn svarende til det Beløb, hvortil Offer og Akcidentser i Skoleplanen vare ansatte. Efter Udtrykkene i Planerne er det ofte tvivlsomt, om det kan siges, at Afkortning har fundet Sted, og om der altsaa tilkommer Læreren Udbetaling af Kommunekassen af et større Beløb end det, der før 1856 blev ham udbetalt. Hvor Spørgsmaalet herom ikke i Mindelighed kan finde sin Afgjørelse, maa dette afgjøres af Domstolene (Højesteretsdom 19 Novbr. 1868).

Er det afgjort, at Afkortning for Aaret 1856 fandt Sted, skal Lønnen nu udbetales uden saadan Afkortning, medmindre Ministeriet har givet Tilladelse til, at den vedbliver (se foran S. 148).

H. Kirkesangerløn. Den Lærer, der beskikkes som Kirkesanger, nyder herfor 20 Kr. aarlig (Andn. s. L. 1814 § 61, Pl. 22 Maj 1839 §2). Er han beskikket som Kirkesanger ved flere Kirker, oppebærer han 20 Kr. for hver Kirke (Kirke- og Undervisnm. Skr. 18 Septbr. 1860). Om Kirkesangerens Indtægter ved Bekjendtgjørelse til Kirkestævne se Afsnit XIX Bekjendtgjørelser, samt om hans Beskikkelse og Funktioner se foran S. 145.

I. Løn som Kirkebyens Skolelærer er bestemt i Skoleplanen, men skal dog i alle Tilfælde være mindst 20 Kr. aarlig. Finder Skoledirektionen, at Vederlaget er for lavt, kan Ministeriet forhøje dette med Sogneraadets Samtykke eller, hvis dette nægtes, med Skoleraadets (Lov 8 Marts 1856 § 16). Er der flere Kirker i Skoledistriktet, maa han for hver Kirke, ved hvilken han besørger Funktionerne som Kirkebyens Skolelærer, nyde mindst 20 Kr. aarlig, men maa selvfølgelig da sørge for alle de denne paahvilende Funktioners Bestridelse (Kirke- og Undervisnm. Skr. 18 Septbr. 1860). Om Funktionerne se foran S. 145.

K. Bolig og Jordlod. Om Lærernes Beboelseslejlighed, Udhuse og øvrige Bygninger se nedenfor om Skolebygninger S. 170 ff.

Jordlod. Et Lærerembede, der er bestemt for en gift Lærer, skal i Reglen være forsynet med Jordlod. Om et Lærerembede skal betragtes som bestemt for en gift eller ugift Lærer, afgjøres i Tvivlstilfælde af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

En anordningsmæssig Skolelod skal have en saadan Størrelse, at den har fornøden Jord til 2 Køers og 6 Faars Græsning (Anordn, f. L. 1814 § 52, Indenrigsmimst. Skrivelse 28 Februar 1861). Er imidlertid i Skoleplanen en bestemt Jordlod angiven som Embedet tillagt, kan Læreren ikke fordre denne forøget, selv om den ikke har anordningsmæssig Størrelse, medmindre Skoleplanen kan ses at gaa ud fra Forudsætningen om, at den er anordningsmæssig, og denne Forudsætning viser sig ikke at være rigtig. Naar Lærerens Krav paa Loddens Forøgelse ikke afgjøres i Mindelighed, bliver Spørgsmaalet saavel om, hvorvidt en Lærer kan fordre Skoleloden forøget, som om hvorledes dette i bekræftende Fald skal ske, at afgjøre af en Landvæsenskommission, der saaledes bl. A. bestemmer, hvor den, manglende Jord skal tages, medens Bedømmelsen af, hvor stort et Areal der udfordres for at afgive den befalede Græsning, bør foregaa ved 2 af de i Henhold til Lov 4 Juli 1850 beskikkede Jordboniteringsmænd. Disse Mænd bestemme tillige Værdien af den udsete Jordlod, som Ejeren ikke kan vægre sig ved at afstaa. Er nogen af de Vedkommende ikke tilfreds med Vurderingen, kan Omvurdering ved det dobbelte Antal Mænd finde Sted (Anordn, f. L. 1814 § 52, Indenrigsm. Skr. 23 April 1859).

Kan Jordloden efter Omstændighederne ikke udvides, vil Erstatning for det manglende kunne tillægges Læreren i Byg efter Kapiteltaxt (Kirke- og Undervisn. Skr. 7 Jan. 1853, 27 Juli 1861).

Naar et nyt Embede oprettes eller i andre Tilfælde, hvor der er Tale om Tilvejebringelse af en hel ny Lod, følges samme Fremgangsmaade som ved en Lods Forøgelse. Naar det fornødne Areal kan erholdes ved Kjøb underhaanden, og Skoledirektion og Sogneraad ere enige om, hvor Skolen skal ligge, er Afholdelse af Landvæsenskommission til Pladsens Udlæg og Erhvervelse ufornøden (Kirke- og Undvism. Skr. 17 Maj 1876 i geistl. Refir.).

Have. Forsaavidt Omstændighederne tillade det, skal der ved Skolebygningen anskaffes en Haveplads af 1/2 - 1 Skp. Lands Størrelse (Anordn, f. L. 1814 § 52). Denne kan ikke medregnes ved Beregningen om, hvorvidt Skoleloden har anordningsmæssig Størrelse. , Tvist om, hvorvidt Haveplads bør anskaffes, afgjøres af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Hegn. Skolelodden og Haven bør være forsynet med Hegn uden Hensyn til deres Størrelse. Dette Hegns saavel som de til samme hørende Leds Opførelse og Vedligeholdelse paahviler alene Gaardmændene, hvorved forstaas enhver, der har 1 Td. Hartkorn og derover (Anordning f. L. 1814 § 54, Kanc. Skr. 19 April 1828, 2 Marts 1839, 27 Juli 1839, Kirke- og Undervisnm. Skr. 18 Marts 1853). Arbejdet udredes nu uden Hensyn til Inddelingen i Skoledistrikter (Indenrigsm. Skr. 30 Dcbr. 1867). Om Arbejdets Overtagelse af Kommunen m. m. se Afsnit XIII Naturalarbejde.

Twist om Hegnets Beskaffenhed afgjøres af Hegnsynsmændene efter de almindelige Regler. Den Indtægt, som Hegnet maatte kunne give, Gjerdsel o. lign., tilkommer Læreren, forsaavidt Hegnets Produkter ikke anvendes til dettes Vedligeholdelse (Kam. Skr. 6 Oktbr. 1842). Selvfølgelig have Naboerne deres Andel i Hegnet, saavel i Henseende til Pligter som Rettigheder, efter de samme Regler, som gjælde for private Ejendomme. Oprensning af et Vandløb, der begrænder Skolelodden, maa foranstalles af Læreren selv (Indenrigsm. Skr. 8 Febr. 1862 og 16 Septbr. 1876).

Optagelse af Laan med Pant i Skolelodden. Skoledirektionen kan tillade Læreren at optage Laan, der hvile som Gjæld paa Embedet, til Mergling, Dræning eller Vandafledning paa Skolelodden, naar Tilbagebetalingen ikke udstrækkes over 10 Aar, og under Betingelse af, at Sogneraadet vil paatage sig at føre Tilsyn med Arbejdets forsvarlige Udførelse (Bekjendtgj. 20 April 1866 Nr. 2).

Bortforpagtning af Skolelodden. Skoledirektionen kan meddele Approbation paa Forpagtningskontrakter om Skolelodder, naar Forpagtningen ikke udstrækkes over Lærerens Embedstid, og under Betingelse af, at Sogneraadet samtykker i Bortforpagtningen og erklærer sig villig til at føre Tilsyn med Driftsplanens Overholdelse (Bekjdgj. 20 April 1866 Nr. 3, Kirke- og Undervm. Skr. 10 Juni 1875).

Til Leje eller Bortforpagtning Paa længere Tid end anført kræves Samtykke af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Skoleloddens Drift med anden Ejendom. Tilladelse til at drive Skolelodden sammen med anden Ejendom maa erhverves af Ministeriet/ der vil betinge Tilladelsen af, at Sogneraadet vil føre fornødent Tilsyn (Kirke- og Undervisnm. Skr. 3 Juni 1872).

Afhændelse af Gjødning, Fourage m. m. Sæd i Straaet, Græs, Kløver, Hø og Halm, som indvindes ved Skoleloddens Dyrkning, maa ikke afhændes fra Lodden uden Skoledirektionens Samtykke. Gjødning maa under ingen Betingelse bortføres fra Lodden (Forordn. 9 Febr. 1831 § 4, Lovsml.).

Skatter m. m. De Skolelodden paahvilende Skatter, Tiender og andre offentlige Afgifter skulle betales af Kommunekassen derimod ikke den Skolelæreren paalignede Formue- og Lejlighedsskat (Pl. 22 Maj 1839, Indenrigsm. Skr. 3 Maj 1871). Dog er Skolelæreren Pligtig at svare Skatter af den Del af Jordlodden, hvormed denne overstiger en anordningsmæssig Skolelod (Kirke- og Undervnm. Skr. 4 Novbr. 1865).

L.. Indtægter af Legater og andre særlige Indtægter. Foruden de under A - K anførte Indtægter kan der efter særlig Hjemmel tilkomme Læreren forskjellige Beløb, navnlig af Legater. Efter Lov 8 Marts 1856 § 12 bør der nu med Hensyn til samtlige eksisterende, Skolevæsnet tillagte Legater været truffet Bestemmelse om, hvorvidt disse skulle komme Læreren eller Kommunen tilgode. Om Afkortning for disse Indtægter se foran S. 148.

Undertiden vil det paahvile et Præstekald at yde Bidrag til en Lærers Lønning, ligesom det af og til kan paahvile Godsejere eller Andre at yde saadanne Bidrag af Penge eller andre Præstationer. Naar vedkommende Godsejer efter de tidligere gjældende Regler havde Kaldsretten til det paagjældende Skolelærerembede, vil Forpligtelsen til at yde saadanne Præstationer dog ikke være bortfalden nu, da Kaldsretten ikke længere tilkommer ham, medmindre Præstationen udtrykkelig er betinget af denne Ret. Præstationen bortfalder ej heller, fordi den i Skoledistriktet beliggende Del af Godset senere er frasolgt dette, medmindre der er draget Omsorg for, at Forpligtelsen paa lovlig Maade er overgaaet til det frasolgte Gods (Højesteretsdomme af 8 Maj 1862 og 3 Oktbr. 1865).

Skolebygninger. Fordringer til nye Skolebygninger. Naar en ny Skole opføres, skal der i Skolestuen være mindst 90 Kubikfod Rum for hvert af Børnene, der antages samtidig at ville blive underviste i samme. I Skolestuen skal være Brædegulv og en Ventil. Der skal være en Forstue, der i det Mindste har 1/10 Del af Skolestuens Størrelse og er forsynet med Knager og Hylder. Vinduerne bør anbringes saa højt, at deres øverste Rand ikke er over et Kvarter under Bjælkerne, og de skulle være delte i en øverste og en nederste Del, der særskilt kunne oplukkes; i hvert øverste Vindue anbringes en Trækrude. Omkring Skolebygningen skal være et brolagt Fortog af mindst en Alens Brede, og Gaarden bør ligeledes altid være brolagt, forsaavidt Sogneraadet anser det for gavnligt. Gymnastikpladsen henlægges saavidt mulig saa nær ved Skolen, at den tillige kan benyttes som Legeplads. Ved Skolen bør være en Brønd og tre Latriner.

For Læreren bør der i det Mindste indrettes 3 Værelser med Brædegulv og Kakkelovne, Kjøkken, Pige- og Spisekammer.

Lærerens 3 Værelser bør i det Mindste være 4 Alen høje fra Gulvet til Bjælkerne og tilsammen være 120 Kvadratalen store. Andenlæreren bør i det Mindste have et Værelse, 4 Alen højt og 40 Kvadratalen stort, med Bræddegulv og Kogekakkelovn samt fornøden Lejlighed til at opbevare det ham tillagte Brændsel. Dersom den ny Skole paa Grund af Sognets Formuesforfatning kun beregnes paa en ugift Lærer og ikke er tillagt nogen Jordlod, skal der for ham indrettes 2 Værelser af samme Beskaffenhed som for Andenlæreren (Lov 8 Marts 1856 § 2).

En Lærer er ikke berettiget til at tage Bolig andetsteds end i den for ham indrettede Bolig i Skolen (Kirke- og Undervnm. Skr. 15 Nvbr. 1881 i gejstl. Reskr.).

Skoledirektionerne føre Tilsyn med, at Bygningerne tilfredstille Lovgivningens Forskrifter. Ved ny Bygningers Opførelse er det derfor rettest, at Sogneraadet, forinden de paabegyndes, indsender Tegning og Plan til Direktionen, men saadan Indsendelse kan dog ikke fordres (Kirke- og Undervnm. Skr. 14 Juni 1871 og 25 Aug. Gejstl. Restrsml).

Fordringer til ældre Skolebygninger. Med Hensyn til de ældre Skolebygninger fordres, at der i Skolestuen skal være mindst 50 Kubikfod Rum for hvert af Børnene, der samtidig undervises i den (Lov 8 Marts 1856 § 3). Fyldestgjøres denne Fordring ikke, skal Bygningen udvides, eller en ny Bygning opføres, og det er da med Hensyn til Udvidelsen Undervisningsministeriets Sag at bestemme, hvor stor Udvidelsen skal være (Kirke- og Undervisnm. Skr. 27 Decbr. 1862). Tilfredsstille de ældre Bygninger iøvrigt ikke de for nye Skolebygninger foreskrevne Bestemmelser, skal der arbejdes hen til, at de fornødne Forandringer blive gjorte. Vil Sogneraadet ikke foretage saadanne Forandringer, kan Ministeriet, dog kun med Skoleraadets Samtykke, give Raadet Paalæg derom (Lov 8 Marts 1856 § 3).

Fordringer til alle Skolebygninger. Saavel i ældre som i nye Skolebygninger skal der i Skolestuen være 4 Alen fra Gulvet til Bjælkernes nederste Rand. Grunden, paa hvilken Gulvet lægges, bør være opfyldt med Grus eller strid Sand indtil 1/2 Alens Højde over den udvendige Jords Overflade (Anordn, f. L. 1814 § 53, Kirke, og Undervisnm. Cirk. 25 Marts 1856). De skulle være forsynede med Kakkelovne saavel i Skolestuen som i Lærerens Lejlighed. Kakkelovnene skulle være Vindovne og kun, hvor det Brændsel, der leveres til Skolens Brug, gjør det nødvendigt, maa Bilæggerovne bruges (Lov 8 Marts 1856 § 3). I Skolestuen skal der være fornødne Borde og Bænke, Boghylder, en sortmalet Trætavle, samt en Forhøjning med Bord og Stol til Brug for Læreren (Anordn, f. L. 1814 § 53). Der bør ikke længere være Stengulve i Skolestuer. Hvor

saadanne findes, bør de efterhaanden ombyttes med Brædegulve (Kirke- og Undervisnm. Skr. 22 Debr. 1875 i gejstl. Reskr.). Til Gymnastikundervisningen skulle de nødvendigste Apparater have (Pl. 25 Juni 1828).

I og ved Lærerboligen skal der være sædvanlig nagelfast Inventarium efter vedkommende Egn's Skik og Brug som Vadsk i Kjøkkenet, Kjøkken- og Spisekammerbord og lign. (Kirke- og Undervisnm. Skr. 12 Febr. 1850). Der skal være Svinesti og Hønsehus, Rum til Foder og Brændsel samt til Jordloddens Avl og Besætningen (Anordn. f. L. 1814 § 52, Indm. Skr. 19 Maj 1873) med Kvægkrybber i Stalden (Kirke- og Undvnm. Skr. 25 Juni 1875 i geistl. Reskr.). Bryggers og Bagerovn kan, som Forholdene nu ere paa Landet, ikke ubetinget forlanges (Kirke- og Undervm. Skr. 26 Oktbr. 1880). Komfur og Grukjedel kan ikke fordres, men Komfur bør dog Sogneraadet ikke vægre sig ved at anskaffe, naar de bedre Boliger i Egnen ere forsynede hermed (Kirke- og Undervm. Skr. 27 Juli 1881). Brønden bør til enhver Tid give fornødent Vand til Skolelærerens Husholdning og hans Kreaturers Vanding. Den bør være forsynet med Vandtrug og fornødne Brøndredskaber, fastgjorte ved den. Derimod kan det ikke fordres, at der er anbragt Pumpe i Brønden, ligesom det ej heller kan fordres, at Vandet skal være brugeligt til Vadsk (Kirke- og Undervm. Skr. 7 April 1877, 16 Juni 1880, 25 Juni 1875, 30 April 1881, alle i geistl. Reskr.). Læreren er berettiget til at disponere over Skolebygningens Loft, medmindre der ved hans Ansættelse er sket noget udtrykkeligt Forbehold med Hensyn hertil (Kirke- og Undervm. Skr. 13 April 1877 og 17 Aug. 1881 i geistl. Reskr.). Vognskur vil i Reglen ikke kunne fordres (Kirke- og Undervm. Skr. 24 Jan. 1878). Lægter og Træer til Stænge i Ladebygningen maa Læreren selv anskaffe (Kirke- og Undervm. Skr. 12 Febr. 1850).

Vedligeholdelse af Skolebygningerne og Lærernes Lejligheder paahviler Kommunen. Det paahviler Gaardmændene at afgive de Kjørslere, der udkræves til Tilførsel af Materialier til Skolebygningernes Opførelse og Vedligeholdelse. Til Haandlangerarbejdet kunne Husmændenes Arbejdsdage benyttes. Om Reglerne for Kjørslernes og Arbejdernes Udskrivning og Arbejdets Overtagelse af Kommunen m. m. se Afsnit XIII Naturalarbejde.

Offentlige Licitationer over Reparationer af Skolebygninger er Sogneraadet berettiget til selv at afholde uden Auktionsdirektørens Mellemløst, derimod ikke over Opførelse af ny Bygninger (Landkmmlov §32, Iustitsm. Skr. 15 April 1871).

Rengjøring af Skolelokalerne paahviler Læreren (Anordn. f. L. 1814 Bil. A § 8, Kirke- og Undervisnm. Skr. 23 Marts 1863 og 7 Fbr. 1877) dog ikke i Tilfælde af Istandsættelse eller extraordinair Brug af

Lokalerne (Kirke- og Undervisnm. Skr. 18 Dcbr. 1880). Kommunen skal besørge Skorstenene fejede (Kirke- og Undervisnm. Skr. 30 April 1856), og Latrinerne rengjorte (Kirke- og Undervisnm. Skr. 23 Marts 1863) undtagen det, der er til Lærerens eget Brug (Kirke- og Undervisnm. Skr. 11 Sptbr. 1880 i geistl. Reskr.). Rensning af Skolebygningens Kakkellovne og Komfurer er Lærerens Sag (Kirke- og Undervisnm. Skr. 28 April 1863). Gjenindsættelse af ituslaaede Ruder paahviler Læreren, medmindre han kan godtgjøre, at hverken han eller nogen af hans Husstand har Del i Skaden (Kirke- og Undervisnm. Skr. 9 Dcbr. 1875).

Hvorvidt Læreren kan gjøre Fordring paa at faa leveret Gulvsand, er tvivlsomt. Det Afgjørende maa vistnok være, hvad der har været Skik og Brug i Egnen (Kirke- og Undervisnm. Skr. 30 April 1856).

Gymnastikplads. Til Skolebygningen skal høre en Gymnastikplads paa 800-1200 Kvadratalen, saaledes beliggende, at den tillige kan benyttes som Legeplads; den bør jævnes og belægges med Sand eller Grus (Anordn. f. L. 1814 § 23, Lov 8 Marts 1856 § 2). Er Pladsen beliggende ved Alfarvej, bør den indhegnes saaledes, at Benyttelsen ikke forstyrres af Færdslen paa denne.

Hvor Byggegrund ikke i Mindelighed kan erhverves, kan den exproprieres efter de om Skolelodder foran S. 165 angivne Regler.

Benyttelsen af Skolebygningen. Med Hensyn til Raadigheden over Skolebygningens Lokaler tilkommer der Læreren samme Raadighed over den ham tillagte Beboelseslejlighed med Tilbehør som enhver Anden, hvem Embedsbolig er tillagt. Loftet over Skolestuen anses hørende til Beboelsen (Kirke- og Undvnm. Skr. 24 Sptbr. 1868, Dep. Tid. 1869 S. 322). Læreren vil i Reglen være berettiget til at udleje en Del af denne (Kirke- og Undervisnm. Skr. 23 Juni 1877). Hvad derimod Skolelokalerne angaar, har Læreren ingen anden Raadighed over disse end den, Undervisningen kræver. Tilladelse til at benytte disse i andet Øjemed maa nærmest gives af Sogneraadet (Kirke- og Undervnm. Skr. 14 Sptbr. 1877 og 10 Sptbr. 1881 i geistl. Reskr.), der dog ikke kan tillade enhver Benyttelse, selv om den ikke er hindrende for Skoleundervisningen. Saaledes er det ikke anset rigtigt, at en Skolestue er benyttet til Betalingsbal, til et Skuespillerselskabs Forestillinger, til en dissenterende Præsts gudelige Forsamlinger (Kirke- og Undervisnm. Skr. 25 Januar 1873, 26 Marts 1874, 10 Marts 1873). Derimod kan der intet være til Hinder for, at den benyttes til kommunale Forretninger som Uddeling af Korn til Fattige, Sogneraadsmøder, Skolekommissionsmøder, Valghandlinger, Vaccinationer, alt under Forudsætning af at Undervisningen ikke lider derved, og Lokalerne efter Brugen behørig rengjøres (Kirke- og Undervisnm. Skr. 25 Jan. 1873).

Undervisningsapparater. Af Bøger skal for Kommunekassens Regning anskaffes de Læsebøger, der bruges paa Skolen, medens Børnenes Forældre eller Foresatte selv maa anskaffe de Bøger, Børnene skulle have, for i Hjemmet at forberede sig til Skolen. Dog skal for fattige Børn: (de, hvis Forældre der paa Grund af Uformuenhed ikke paalignes Formue- og Lejlighedsbidrag til Kommunen) ogsaa disse Bøger anskaffes for Kommunekassens Regning. Endvidere skal Kommunekassen betale Skrivpapir, Penne og Blæk samt Regnetavler til Brug paa Skolen for samtlige Børn, men kan dog for de Formuendes Børns Vedkommende forlange Godtgjørelse for det Udlagte. De Skrivmaterialier, hvorfor Skolelæreren i Embeds Medfør har Brug, skulle leveres ham af Kommunen (Kirke- og Undervisn. Skr. 22 Debr. 1875). Fremdeles skal Kommunekassen betale de Bøger, som Læreren behøver for at udvide sine egne Kundskaber, samt Landkort og andre Ting, der udfordres til Børnenes Undervisning, herunder Gymnastikapparater (Anordn. f. L. 1814 § 67, Kanc. Cirk. 1 Juni 1830, 23 Marts 1844).

Af Skriftlæsningsapparater med gothiske (danske) Bogstaver bør der i enhver Skole være mindst halvt saa mange Exemplarer, som den paagjældende Klasse har Elever (Kirke- og Undervnm. Cirk. 10 Maj 1875 og Skr. 23 Aug. 1876).

Endvidere bør ved enhver Skole findes 2 Bibler og nogle Nye Testamenter samt Violin og Sangbøger (Bekjdtgj. 20 April 1866 Nr. 6, Kirke- og Undervisn. Skr. 22 Aug. 1859, Reskr.).

Skolekommissionen har at gjøre Indstilling til Sogneraadet om Valget mellem de autoriserede Læsebøger og om Mangler ved Skolens Forsyning med Læsebøger, Undervisningsapparater, Inventarium m. m. (Lov 18 Marts 1871 § 1 litr. F).

Er der Uenighed mellem Kommissionen om Valget af Læsebog eller lign., tilkommer Afgjørelsen Skoledirektionen (Lov 18 Marts 1871 § 2, Kirke- og Undervisn. Skr. 1 Nvbr. 1879 i geistl. Reskr.).

Hvor de specielle Skolekasser endnu bestaa, skulle de fleste af de omhandlede Udgifter afholdes af disse, se nedenfor S. 179-182.

Vakance i Skolelærerembeder. Naar en Skolelærer dør eller fratræder et Embede, skal hans Enke, eller Arvinger beholde Indkomsterne til Eftermandens Kaldsbrevs Dato, dog ikke længere end 6 Uger, og være berettigede til at bebo Skolebygningen, indtil Eftermanden kaldes. En Skolelærers Enke og Børn kan der tilstaa Bolig i Skolebygningen indtil 12 Ugers Dagen efter Mandens Død (Anordn. f. L. 1814 § 64, Kam. Cirk. 20 Januar 1838, Kirke- og Undervisn. Skr. 10 Januar og 9 Maj 1859). I en Skrivelse af 21 Sptbr. 1868 (Dep. Tid. 1869 S. 821) har Minst. for Kirke- og Undervisningsvæsenet udtalt, at den fornævnte Begunstigelse ikke

kan finde Anvendelse paa en afskediget Skolelærer, men at Spørgsmaalet øvrigt henhører under Domstolenes Afgjørelse.

Lønningen deles i det Væsentlige saaledes, at der tilkommer den Fratrædende, Enken eller Arvingerne ligesaa mange Tolvtedele af Aarsindtægten, som han har tjent Maaneder i det løbende Aar, beregnet fra Nytaar til Nytaar; om de nærmere Regler se Anordn, f. L. 1814 § 64, hvoraf bl. A. følger, at Indtægten af Offer og Akcidentser beregnes ikke efter den i Virkeligheden under Vakancen faldne Indtægt heraf, men til en saadan Andel af Aarets Indtægt, som svarer til det Tidsrum, i hvilket Vakancen varer (Kirke- og Undervnm. Skr. 9 Dcbr. 1873).

Den, der under Vakancen oppebærer Embedets Indtægter, hvad enten dette er den fratrædende Lærer, Enken eller Arvingerne, bør afholde Udgifterne ved Forretningernes Bestridelse under denne (Kanc. Skr. 23 April 1844, Reskr.), medens den ny ansatte Lærer maa afholde disse for Tidsrummet fra hans Kaldelse til hans Tiltrædelse af Embedet (Kirke- og Undervnm. Skr. 14 Marts 1857, Gejstl. Resksml.).

Vedvarer en Vakance længere end 6Uger, skal Amtsskolefonden oppebære den for Embedet i Henhold til Adg. 1814 § 55 bestemte Korn eller Pengeløn med Fradrag af det Beløb, som i det Tidsrum, i hvilket Fonden oppebærer denne, medgaar til at afholde den Udgift til Embedets Besørgelse, som ikke kan afholdes af de øvrige Fonden ikke tilfaldende Indtægter (Reskr. 1 August 1817 § 8, jfr. Lov 8 Marts 1853 § 7. Kirke- og Undervisnm. Skr. 19 Jan. 1859, Reskr.).

Regnskabet til Skolefonden over Embedsindtægterne affattes af Sogneraadet og tilstilles af dette Skoledirektionen, der forsyner det med sin Attest, hvorefter det indsendes til Skoleraadet. Sogneraadet maa ved Affattelsen følge de Regler, som Skoledirektionen maatte finde nødvendige, for at Direktionen kan overbevise sig om Regnskabets Rigtighed (Kirke- og Undvnm. Skr. 16 Maj 1873).

De specielle Skolekasser. Ifølge Anordn, for Landet 29 Juli 1814 Kapitel 9 skulde der paa Landet i hvert Sogn være en Skolekasse, de saakaldte specielle Skolekasser. Ved Anordn. 13 Aug. 1841 § 15 tillodes det Sogneforstanderskaberne med Amtsraadets Samtykke at inddrage de Indtægter, som vare tillagte de specielle Skolekasser, under Skolevæsnets almindelige Indtægter mod, at der af Kommunen forsvarligen blev sørget for de Skolefornödenheder, der skulle bekostes af bemeldte Kasser. Det er nu vistnok kun ganske undtagelsesvis, at disse Kasser ere opretholdte, men hvor dette er Tilfældet, vil der nu ikke længere have Hjemmel til at nedlægge dem, da Landkommunalloven 6 Juli 1867 § 58 har ophævet Anordn. 13 August 1841 i sin Helhed, uden at give nogen ny Bestemmelse,

svarende til den, der findes i Anordn. 1841 § 15 (Kirke- og Undervisnm. Skr. 8 April 1868). Disse Kassers Betydning vil imidlertid nu være overordentlig ringe, da deres Indtægter ere blevne saa stærkt beskaarne, at de som oftest ikke ville kunne udrede de befalede Udgifter, som i saa Tilfælde maa udredes af Kommunekassen (Kirke- og Undervisnm. Skr. 28 Juli 1870). Der er derfor ejheller i det Foregaaende taget Hensyn til disse Kasser, men deres Udgifter anførte som paahvilende Kommunekassen.

De specielle Skolekassers Indtægter ere nu kun den Ejerne af Kirketienden paahvilende Afgift af 1 1/2 Skilling for hver Tønde tiendeydende Hartkorn samt Skolebøder og frivillige Gaver. De andre dem tidligere tillagte Indtægter ere bortfaldne eller givne anden Anvendelse. Saaledes ere Tavlepengene tillagte de Fattiges Kasse, blandt hvis Formaal det dog til Gjengjæld særlig er an ført at komme Fattige til Hjælp med Hensyn til den Besværighed, deres Børns Undervisning og Skolegang maatte forvolde dem. Udgifterne ere

a) Anskaffelse af:

- 1) Læsebøger til fattige Børn. Velhavende Forældre maa selv anskaffe de fornødne Skolebøger (Kirke- og Undervisnm. Skr. 28 Jan. 1882 i geistl. Reskr.);
- 2) Skrivmaterialier, Penne og Blæk til samtlige Skolebørn samt Regnetavler til Brug i Skolen;
- 3) Bibler og saadanne Læsebøger af hvilke der behøves flere til Brug i Skolen;
- 4) Bøger, som Skolelæreren behøver for at udvide sine egne Kundskaber, samt Landkort og andre Ting, som udfordres til Børnenes Undervisning og forbliver ved Skolen som dens Inventarium og Ejendom (Anordn, f. L. 1814 § 67);
- 5) Violin og Sangbøger til Brug ved Undervisningen (Kirke- og Undervisnm. Skr. 22 Aug. 1859, Reskr.);
- 6) Gymnastikapparater (Pl. 25 Juni 1828).
- 7) Belønninger for de Børn, som ved Undervisningen særdeles udmærkes for Flid og Sædelighed. (Anordn, f. L. § 68, Undervisnm. Skr. 4 Juni 1878).

b) Betaling af Bidraget efter Anordn, f. L. 1814 § 63 og Pl. 22 Marts 1843 §§.5 og 6, Lov om Hartkornsudjævningen af 20 Juni 1850 § 16 jfr. Lov 8 Marts 1856 § 7 til Amtsskolefonden.

De uundgaaelig nødvendige Udgifter skulle først bestrides; derefter de nyttige Udgifter, forsaavidt Kassen tilstrækker. Til disse sidste henregnes Bøger, som ere gavnlige, skjøndt de ikke ere aldeles nødvendige, samt Kort, Instrumenter og Belønninger til flittige Børn (Anordn, f. L. § 68).

De Udgifter, Skolekassen har havt til Skrivmaterialier, Regnetavler og Psalmebøger til Børn af Forældre, der ikke ere fattige (som paalignes Kommunebidrag), kunne fordres erstattede af dem (Kanc. Cirk. 1 Juni 1830, Kam. Skr. 24 Septbr. 1833, Reskr.).

For de specielle Skolekasser aflægges særskilt Regnskab. Det vil være det Medlem af Sogneraadet, der paa Sogneraadets Vegne forestaar Forretningerne ved Skolevæsenet, som aflægger dette. Regnskabet revideres af et af Sogneraadets Medlemmer og indsendes til Skoledirektionen, der deciderer samme (Anordn. 1814 § 68, jfr. Anordn. 13 Aug. 1841 § 14). Skolekassens Indtægter ere vel anførte paa det Overslagsschema, Indenrigsministeriet har meddelt ved Cirk. 11 Oktbr. 1867, se dettes Indtægtsposter 2 e og 8 b, men haves specielle Skolekasser, ville disse Indtægter selvfølgelig ikke kunne føres i Kommuneregnskabet.

Kilde: S. Krarup, Haandbog for Sogneraadsmlemmr. 1885.
Set på Høje Taastrup Byhistoriske Samling og Arkiv.